

ABSTRACT

PhD thesis by Wang Lili

**theme: “Utilizing Cultural Heritage as a Mechanism for Tourism
Cooperation: A Case Study of World Heritage Sites in Kyrgyzstan and
China”**

**Supervisor: PhD in Economics; Associate Professor,
Dooranov A.P.**

Relevance of the research topic.

The COVID-19 pandemic severely impacted global tourism, but a strong recovery began in 2023, with 1.3 billion arrivals and \$1.5 trillion in receipts. Factors like pent-up travel demand and Asian market revitalization drove this rebound. By 2024, tourism is expected to surpass pre-pandemic levels, with 1.1 billion travelers in the first nine months, signaling a full recovery by year-end.

Tourism significantly bolsters the economies of China and Kyrgyzstan, contributing to their GDPs. In China, the travel and tourism industry accounted for 7.3% of the total GDP in 2023, amounting to over 9.2 trillion yuan. For Kyrgyzstan, the total contribution of travel and tourism to GDP was 3.8% in 2019, tourism revenue saw an average annual growth rate of 20.2% from 1999 to 2020, with Chinese tourists to Kyrgyzstan surging 46.5% in 2019.

The revival of international tourism offers a chance for China and Kyrgyzstan to boost tourism through cooperation, capitalizing on the Silk Road's historical and cultural significance. In 2013, the Chinese government proposed the Belt and Road

Initiative ("Yidai, yilu" in Chinese, hereafter the BRI), marking a new phase in China's active promotion of international cooperation and connectivity. China's engagement in the region is not a one-way road but rather a process of constant negotiation in which Central Asian states are not passive bystanders but proactive agents working to affect the course of the "game." Countries along the BRI have also put forward joint initiatives. In 2013, Kazakhstan put forward the Silk Road Economic Belt Initiative, which aims to promote economic cooperation with China and other countries and strengthen intra-regional connectivity in order to jointly promote the development of the region. In 2014, Turkmenistan proposed the "New Traces of Subsidence" initiative, which encourages co-operation with China and other countries and is committed to intra-regional co-operation and stability. These policies reflect the common desire of countries along the Silk Road to work together to achieve common prosperity and development through cooperation and exchange. Kyrgyzstan, as an important node on the Silk Road, also has a positive attitude towards the development of the Silk Road, and in 2014, the Silk Roads: the Routes Network of Chang'an-Tianshan Corridor, which was one of the World Heritage Sites jointly nominated by China, Kazakhstan and Kyrgyzstan, injected a new impetus into the preservation and inheritance of Kyrgyzstan's cultural heritage.

The successful nomination of "the Silk Roads: the Routes Network of Chang'an-Tianshan Corridor" has brought many benefits to cultural exchanges between China and Kyrgyzstan. Firstly, the recognition of the World Heritage Site provides important support for the cultural heritage of the two countries, which has been given more attention. Secondly, the Silk Road, as an important witness of ancient culture, can promote the knowledge and understanding of history and culture among the people of

the two countries through the preservation and display of the heritage. At the same time, it also creates new opportunities for the development of tourism in both countries, attracting more tourists to visit and experience it. Through transnational heritage tourism co-operation, the two countries are able to jointly develop their rich tourism resources, thereby promoting job growth and sustainable economic development.

Connection of the dissertation topic with priority scientific directions, major scientific programmes (projects) or major research works (if there is such a connection).

The Kyrgyz government's investment policy from 2022 to 2026 identifies tourism as a priority area, supported by visa-free entry for tourists from 68 countries and simplified visa procedures, including e-visas for Chinese tourists. These measures enhance the travel experience and boost the country's tourism image. The China-Central Asia Summit in 2023 led to the Xi'an Declaration, promoting cooperation in tourism and other fields. From the future major events and development plans of the governments of China and Kyrgyzstan, it is evident that both countries place great importance on tourism cooperation. The Silk Road is not only an economic link between China and Kyrgyzstan but also a cultural bridge. The rich heritage resources offer immense potential for tourism collaboration between the two countries.

Research Objectives of the Thesis.

The purpose of this research is to explore and analyze the mechanisms of heritage tourism cooperation between China and Kyrgyzstan. The objectives are to identify the key factors influencing such cooperation, evaluate the current state and challenges, and propose practical strategies to enhance collaboration. The aims are to provide both

theoretical insights and practical guidelines to facilitate the sustainable development of heritage tourism between the two countries.

- (1) In-depth excavation of heritage resource characteristics
- (2) Summarizing successful models of regional tourism co-operation
- (3) Obtaining tourist satisfaction data and perform analysis
- (4) Analyzing the behavior of cooperative entities
- (5) Constructing cooperation mechanism and Strategies

Innovations of the Research.

In China and Kyrgyzstan, research on heritage tourism has focused on the development and management of specific heritage sites, such as A. Dosumbaeva and K-W. Dosumbaeva and K-W. Lee (2023). Regional tourism cooperation studies have also mainly concentrated within the domestic context, such as N. Abdyrakmatova (2021). Research on transnational regional tourism has primarily focused on Europe and Southeast Asia, with fewer studies on regional tourism cooperation in Central Asia. The paper, in the research process, reviewed a large number of documents and proposed suggestions for China and Kyrgyzstan to cooperate in tourism through heritage.

- (1) Comprehensive Application of Multiple Theories
- (2) Cross-National Cooperation Perspective
- (3) Combination of Empirical Analysis and Theoretical Construction
- (4) Analyzing the behavior of cooperative entities from the perspective of game theory
- (5) Proposed operational mechanisms and implementation strategies.

Theoretical Significance of the Research.

The research enriched the theoretical content of heritage tourism cooperation by comprehensively applying multiple theories, including transaction cost theory, institutional change theory, comparative advantage theory, growth pole theory, and game theory. This comprehensive application enhanced the theoretical breadth of this field.

Simultaneously, the research analyzed the current status of tourism development policies in both countries and summarized their development trends. Through case studies, it collected visitor satisfaction data and used market feedback to identify the shortcomings in heritage tourism development. This approach led to the proposal of operational mechanisms and development strategies for cooperation between the two countries. This line of thinking expands the depth of research on heritage tourism cooperation.

Practical Significance of the Research.

UNESCO's changes in policies for the protection and development of World Heritage sites had created opportunities for the growth of heritage tourism. The research first analyzed the economic foundations and trade cooperation between China and Kyrgyzstan, find that both countries had a positive attitude towards tourism development. The global development trends and the willingness of countries to cooperate provided reference for decision-making by relevant tourism management departments in China and Kyrgyzstan. At the same time, through text analysis to obtain big data on visitor reviews, an indicator system affecting the satisfaction of heritage tourism visitors was derived. Using structural equation modeling, the satisfaction of Chinese visitors at Kyrgyzstan's heritage tourism sites was determined. This provided

market feedback data for the construction of tourism cooperation mechanisms between China and Kyrgyzstan, and also offered reference suggestions for Kyrgyzstan to better develop the Chinese heritage tourism market.

Key Points for Thesis Defense.

The heritage tourism cooperation between China and Kyrgyzstan was not only a demand of the times but also aligns with the developmental aspirations of both nations. Such cooperation had the potential to significantly promote social, economic, and cultural development. Consequently, the establishment of a cooperation mechanism was of considerable research value. With this in mind, the main content of the paper was structured as follows.

(1)The research collated and analyzed the relevant literature available to sort out "the Silk Roads:the Routes Network of Chang'an-Tianshan Corridor" , and analyzed the characteristics of each heritage node, which was an important resource for tourism cooperation between China and Kyrgyzstan. At the same time, the research collated the policies and news materials of the governments of China and Kyrgyzstan in recent years to summarize the vision of cooperation between the two countries.

(2)Summarized successful models of regional tourism cooperation aims to explore and identify the best practices and strategies for effective tourism cooperation between different countries and regions. This research analyzed the key factors in successful cases, including policy support, infrastructure development, cultural exchange, and market promotion.

(3)This study selected the Brana site in Kyrgyzstan and Ding Ding Men Ruins in China for case analysis.Used the Octopus software to crawl tourist reviews of scenic

spots on the internet, and used the ROST CM 6.0 software for text analysis. For Ding Ding Men, 26 516 Chinese words from popular travel platforms were gathered. Among the numerous tourist reviews, the study categorized high-frequency words into five aspects: heritage resources, heritage facilities, heritage environment, heritage activities, and heritage interpretation. Through software analysis, semantic network diagrams and sentiment analysis results were obtained. For the Brana site, 754 valid comments, 31 160 words from Google Maps were collected. Because the software cannot analyze multiple languages, Google Translate was used to translate these reviews into Chinese before conducting the text analysis. The results showed that tourist reviews of Brana were concentrated only on heritage resources, heritage facilities, and heritage environment, which was little different with Ding Ding Men. To better understand the tourism preferences of Chinese tourists, the research used structural equation model for satisfaction testing. The results indicate that Chinese tourists had a strong interest in the historical and cultural aspects of the Brana site. However, relatively backward heritage facilities, a lack of heritage activities, and insufficient interpretation of heritage culture significantly affect the tourist experience.

(4) These entities including government departments, tourism enterprises, tourism industry organizations, and community residents. They played different roles and had different interests and cooperation motivations, but the ultimate choice was Pareto optimal, and it represented the most efficient allocation of resources. Through analyzing their behaviors and interactions, the research provided a comprehensive understanding of the mechanisms and dynamics of heritage tourism cooperation between China and Kyrgyzstan.

(5) Based on theories and the analyse results, the research constructed the mechanisms and proposed specific strategies and recommendations of heritage tourism cooperation between the two countries.

Individual contributions of researchers.

In the realm of China-Kyrgyzstan heritage tourism cooperation, the author focused on policy analysis about tourism development programs .Used tools to analyze visitor reviews and the SEM analyse visitor satisfaction,helped tailor tourism offerings to better meet the needs of Chinese tourists. These detailed insights were crucial for developing strategies that enhanced the heritage tourism experience, optimized resource allocation, and strengthened the economic and cultural bonds between China and Kyrgyzstan.

Approbation of the results of the study.

Parts of the research findings were discussed and publicly presented at academic conferences. On August 23, 2023, an academic report on the development of heritage tourism in Luoyang was given at e Kyrgyz National University named after Jusup Balasagyn symposium. On August 29, 2024, a keynote speech on "Dingding Gate Study Travel" was delivered at a sub-forum of the 1st China-Kyrgyzstan 'Belt and Road' Education Cooperation and Science & Technology Exchange Seminar.Some of the results of this paper were published in Financial & Credit Activity: Problems of Theory & Practice, Multidisciplinary Science Journal,etc.

Integrity of thesis results in publications.

With regard to the main content of this thesis, 5 scientific papers were published, all of them in internationally recognised journals. 4 of them were included in the Scopus database.

Thesis Structure.

The structure of the thesis consists of the introduction, Chapter 1: Theoretical basis and literature review, Chapter 2: The Current Status and Case Analysis of Heritage Tourism Cooperation between China and Kyrgyzstan, and Chapter 3: Strategies for China-Kyrgyzstan Tourism Co-operation. The thesis totals 115 pages, including 12 tables, 8 figures and 60 references.

РЕЗЮМЕ

PhD диссертация Ван Лили

Тема: «Использование культурного наследия как механизма для сотрудничества в области туризма: на примере объектов всемирного наследия в Кыргызстане и Китае»

Научный руководитель: кандидат экономических наук, доцент

Дооранов А.П.

Актуальность темы исследования

Пандемия COVID-19 оказала серьезное воздействие на мировой туризм, однако в 2023 году началось его активное восстановление: было зарегистрировано 1,3 миллиарда прибытий, а доходы составили 1,5 триллиона долларов. Такой рост был обусловлен факторами, такими как накопленный спрос на путешествия и восстановление азиатского рынка. Ожидается, что к 2024 году показатели туризма превысят уровень, существовавший до пандемии: за первые девять месяцев 2024 года количество туристов достигнет 1,1 миллиарда, что указывает на полное восстановление к концу года.

Туризм оказывает значительное влияние на экономику Китая и Кыргызстана, внося весомый вклад в их ВВП. В 2023 году индустрия путешествий и туризма в Китае составляла 7,3% от общего ВВП, что эквивалентно более чем 9,2 триллиона юаней. В Кыргызстане общий вклад туризма в ВВП составлял 3,8% в 2019 году. Доходы от туризма в стране демонстрировали среднегодовой темп

роста 20,2% с 1999 по 2020 год, а поток китайских туристов в Кыргызстан увеличился на 46,5% в 2019 году.

Возрождение международного туризма открывает новые возможности для Китая и Кыргызстана в области сотрудничества, используя историческое и культурное значение Шелкового пути. В 2013 году правительство Китая предложило инициативу «Пояс и путь» («Yidai, yilu» на китайском языке, далее ИПП), что ознаменовало новый этап в активном продвижении международного сотрудничества и связей. Участие Китая в этом регионе не является односторонним процессом, а представляет собой постоянные переговоры, в которых государства Центральной Азии выступают не пассивными наблюдателями, а активными участниками, влияющими на ход «игры».

Страны, находящиеся вдоль ИПП, также выдвигали совместные инициативы. В 2013 году Казахстан представил инициативу Экономического пояса Шелкового пути, направленную на развитие экономического сотрудничества с Китаем и другими странами, а также на укрепление внутриконтинентальных связей для совместного развития региона. В 2014 году Туркменистан предложил инициативу «Новые пути сотрудничества», направленную на содействие сотрудничеству с Китаем и другими странами, а также на обеспечение внутриконтинентального взаимодействия и стабильности. Эти политики отражают общее стремление стран, расположенных вдоль Шелкового пути, к совместному процветанию и развитию через сотрудничество и обмен.

Кыргызстан, являясь важным узлом на Шелковом пути, также демонстрирует позитивное отношение к его развитию. В 2014 году объект Всемирного наследия ЮНЕСКО «Шелковый путь: сеть маршрутов Чанъань-Тяньшаньского коридора», который был совместно номинирован Китаем, Казахстаном и Кыргызстаном, стал новым импульсом для сохранения и передачи культурного наследия Кыргызстана.

Успешная номинация объекта «Шелковый путь: сеть маршрутов Чанъань-Тяньшаньского коридора» принесла множество преимуществ в культурный обмен между Китаем и Кыргызстаном. Во-первых, признание объекта Всемирного наследия обеспечивает значимую поддержку культурному наследию двух стран, которое теперь привлекает больше внимания. Во-вторых, Шелковый путь, как важное свидетельство древней культуры, способствует повышению знаний и понимания истории и культуры среди жителей обеих стран благодаря сохранению и демонстрации этого наследия.

Кроме того, это создает новые возможности для развития туризма в обеих странах, привлекая больше туристов для посещения и знакомства с этим наследием. Через транснациональное сотрудничество в области наследственного туризма обе страны могут совместно развивать свои богатые туристические ресурсы, тем самым способствуя созданию рабочих мест и устойчивому экономическому развитию.

Связь темы диссертации с приоритетными научными направлениями, крупными научными программами (проектами) или значительными исследовательскими работами

Инвестиционная политика правительства Кыргызстана на период с 2022 по 2026 годы определяет туризм как приоритетное направление, что поддерживается введением безвизового режима для туристов из 68 стран и упрощенными визовыми процедурами, включая электронные визы для китайских туристов. Эти меры улучшают туристический опыт и повышают имидж страны как туристического направления.

Китайско-Центральноазиатский саммит, состоявшийся в 2023 году, завершился принятием Сианьской декларации, которая способствует сотрудничеству в области туризма и других сфер. На основании будущих крупных событий и планов развития правительств Китая и Кыргызстана очевидно, что обе страны придают большое значение сотрудничеству в сфере туризма.

Шелковый путь является не только экономическим связующим звеном между Китаем и Кыргызстаном, но и культурным мостом. Богатые ресурсы наследия предоставляют огромный потенциал для сотрудничества в области туризма между двумя странами.

Цель исследования диссертации

Цель данного исследования заключается в изучении и анализе механизмов сотрудничества в области туризма, связанного с культурным наследием, между

Китаем и Кыргызстаном. Задачи исследования включают выявление ключевых факторов, влияющих на такое сотрудничество, оценку текущего состояния и вызовов, а также разработку практических стратегий для его усиления. Исследование направлено на предоставление как теоретических знаний, так и практических рекомендаций для содействия устойчивому развитию туризма, связанного с наследием, между двумя странами.

Достижение поставленной цели требует решения следующих задач:

- (1) провести глубокий анализ характеристик ресурсов туристского культурного наследия в обеих странах.
- (2) теоретическое обобщение успешных моделей и практик регионального сотрудничества в туризме в области культурного наследия.
- (3) комплексная оценка данных об удовлетворенности туристским продуктом на основе опроса туристов и их анализ.
- (5) Разработка механизмов сотрудничества и стратегий в сфере предоставления туристского продукта на основе культурного наследия.

Новизна исследования

В Китае и Кыргызстане исследования в области туризма, связанного с наследием, в основном сосредоточены на развитии и управлении отдельными объектами наследия, например, как в работах А. Досумбаевой, К-В. Досумбаевой и К-В. Ли (2023). Исследования регионального сотрудничества в туризме также

преимущественно проводились в национальном контексте, как, например, в работе Н. Абдракматовой (2021). Исследования транснационального регионального туризма в основном были сосредоточены на Европе и Юго-Восточной Азии, при этом существует недостаток исследований по региональному сотрудничеству в туризме в Центральной Азии. В процессе данного исследования был проведен обзор большого числа документов, а также предложены рекомендации для Китая и Кыргызстана по сотрудничеству в сфере туризма через наследие.

- (1) Комплексное применение множества теорий.
- (2) Перспектива транснационального сотрудничества.
- (3) Сочетание эмпирического анализа и теоретической конструкции.
- (4) Анализ поведения участников сотрудничества с точки зрения теории игр.
- (5) Разработка операционных механизмов и стратегий их реализации.

Теоретическая значимость исследования

Данное исследование обогатило теоретическое содержание сотрудничества в области туризма, связанного с наследием, благодаря комплексному применению множества теорий, включая теорию транзакционных издержек, теорию институциональных изменений, теорию сравнительных преимуществ, теорию роста полюсов и теорию игр. Этот подход расширил теоретические рамки данной области.

Одновременно исследование проанализировало текущее состояние политик развития туризма в обеих странах и обобщило их тенденции развития. Посредством анализа конкретных примеров были собраны данные об удовлетворенности посетителей и использованы отзывы с рынка для выявления недостатков в развитии туризма, связанного с наследием. Такой подход позволил предложить операционные механизмы и стратегии развития сотрудничества между двумя странами. Этот подход расширяет глубину исследований в области сотрудничества в сфере туризма, связанного с наследием.

Практическое значение исследования.

Изменения в политике ЮНЕСКО в области охраны и развития объектов Всемирного наследия создали возможности для роста туристической отрасли культурного наследия. Исследование сначала проанализировало экономическую основу и торговое сотрудничество между Китаем и Кыргызстаном, обнаружив, что обе страны имеют позитивное отношение к развитию туризма. Глобальные тенденции развития и готовность стран к сотрудничеству стали ориентиром для принятия решений соответствующими органами управления туризмом в Китае и Кыргызстане. Одновременно с помощью текстового анализа, для получения больших данных о мнениях посетителей был разработан индикаторный набор, влияющий на удовлетворенность туристов от посещения объектов культурного наследия. С использованием структурного уравнительного моделирования была определена удовлетворенность китайских туристов от посещения туристических объектов культурного наследия Кыргызстана. Это предоставило данные

рыночной обратной связи для построения механизмов туристического сотрудничества между Китаем и Кыргызстаном, а также предложило рекомендации для более эффективного развития китайского туристического рынка в Кыргызстане.

Положения выносимые на защиту

Сотрудничество в области туристической индустрии культурного наследия между Китаем и Кыргызстаном было не только требованием времени, но и соответствовало целям развития обеих стран. Такое сотрудничество имеет потенциал значительно способствовать социальному, экономическому и культурному развитию. В связи с этим создание механизма сотрудничества представляло собой значительную исследовательскую ценность. С учетом этого основное содержание работы было структурировано следующим образом.

(1) В рамках данного исследования проанализированы литературные источники, чтобы упорядочить «Шелковые пути: Сетевой маршрут коридора Чанъань-Тяньшань» и проанализировать особенности каждого узла наследия, который являлся важным ресурсом для туристического сотрудничества между Китаем и Кыргызстаном. Одновременно с этим исследование изучило политику и новостные материалы правительств Китая и Кыргызстана за последние годы, чтобы обобщить видение сотрудничества между двумя странами.

(2) Были обобщены успешные модели регионального туристического сотрудничества с целью изучения и выявления лучших практик и стратегий

эффективного туристического сотрудничества между разными странами и регионами. В исследовании были проанализированы ключевые факторы успешных случаев, включая государственную поддержку, развитие инфраструктуры, культурный обмен и продвижение на рынке.

(3) В данном исследовании для анализа были выбраны объекты Бурана в Кыргызстане и руины Дин Дин Мен в Китае. Используя программное обеспечение Octopus, были собраны туристические отзывы о достопримечательностях из интернета, а для текстового анализа использовалось ПО ROST CM 6.0. Для руин Дин Дин Мен было собрано 26 516 китайских слов с популярных туристических платформ. Среди многочисленных отзывов туристов были выделены высокочастотные слова в пяти аспектах: наследственные ресурсы, наследственные объекты, наследственная среда, наследственные мероприятия и интерпретация наследия. С помощью анализа программным обеспечением были получены семантические сетевые диаграммы и результаты анализа настроений. Для объекта Бурана было собрано 754 действительных комментариев, 31 160 слов с Google Maps. Поскольку программное обеспечение не может анализировать несколько языков, для перевода отзывов на китайский язык использовался Google Translate, после чего был проведен текстовый анализ. Результаты показали, что отзывы туристов о Буране сосредоточены только на наследственных ресурсах, наследственных объектах и наследственной среде, что мало отличается от руин Дин Дин Мен. Чтобы лучше понять предпочтения китайских туристов, исследование

использовало структурное уравнительное моделирование для тестирования удовлетворенности. Результаты показали, что китайских туристов сильно интересуют исторические и культурные аспекты объекта Брана. Однако относительно устаревшая инфраструктура наследства, отсутствие мероприятий по наследию и недостаточная интерпретация культурного наследия существенно влияли на туристический опыт.

(4) К ним относятся государственные учреждения, туристические предприятия, организации туристической индустрии и местные жители. Эти субъекты играли разные роли и имели разные интересы и мотивацию к сотрудничеству, но окончательный выбор был парето-оптимальным и представлял собой наиболее эффективное распределение ресурсов. Проанализировав их поведение и взаимодействие, исследование обеспечило всестороннее понимание механизмов и динамики сотрудничества в области туристической индустрии культурного наследия между Китаем и Кыргызстаном.

(5) На основе теорий и результатов анализа исследование построило механизмы и предложило конкретные стратегии и рекомендации для сотрудничества в области туризма культурного наследия между двумя странами.

Личный вклад соискателя

В области сотрудничества Китая и Кыргызстана в сфере туризма культурного наследия автор сосредоточился на анализе политики и программ развития туризма. Были использованы инструменты для анализа отзывов посетителей, а

также структурное уравнительное моделирование (SEM) для анализа удовлетворенности посетителей, что помогло адаптировать туристические предложения с учетом потребностей китайских туристов. Эти подробные выводы стали ключевыми для разработки стратегий, направленных на улучшение туристического опыта, оптимизацию распределения ресурсов и укрепление экономических и культурных связей между Китаем и Кыргызстаном.

Апробация результатов исследования.

Части результатов исследования были обсуждены и публично представлены на научных конференциях. 23 августа 2023 года был представлен академический доклад о развитии туризма культурного наследия в Лояне на симпозиуме в Кыргызском национальном университете имени Жусупа Баласагына. 29 августа 2024 года была проведена основная речь на тему "Исследование ворот Диндин" на субфоруме 1-го семинара по сотрудничеству в области образования и обмена в сфере науки и технологий Китая и Кыргызстана в рамках инициативы "Пояс и путь". Некоторые из результатов данной работы были опубликованы в журнале "Финансовая и кредитная деятельность: проблемы теории и практики", а также в "Мультидисциплинарном научном журнале" и других изданиях.

Апробация результатов исследования

По теме диссертации, было опубликовано 5 научных статей, все они были опубликованы в международно признанных журналах. 4 из них были включены в базу данных Scopus.

Структура диссертации.

Структура диссертации состоит из введения, главы 1: Теоретическая основа и обзор литературы, главы 2: Текущее состояние и анализ случаев сотрудничества в области туризма культурного наследия между Китаем и Кыргызстаном, и главы 3: Стратегии сотрудничества Китая и Кыргызстана в сфере туризма. Диссертация состоит из 115 страниц, включает 12 таблиц, 8 рисунков и 60 ссылок.

Ван Лили PhD диссертациясынын

Астракты

Темасы: «Маданий мурастарды туристтик кызматташуу механизми катары пайдалануу: Кыргызстан жана Кытайдагы дүйнөлүк мурастар объектилеринин мисалы»

Илимий жетекчи: экономика илимдеринин кандидаты, доцент

Дооранов А.П.

Изилдөөнүн актуалдуулугу

COVID-19 пандемиясы дүйнөлүк туризмге чоң таасир этти, бирок 2023-жылы күчтүү калыбына келүү башталды, 1,3 миллиард келүүчүлөр жана 1,5 триллион доллар киреше менен. Саякаттоо боюнча тыгындар жана Азия рыногунун жанданышы бул калыбына келүүнү сүрөөндөгөн факторлор болуп саналат. 2024-жылы туризм пандемияга чейинки деңгээлдерди ашырып, биринчи туңг айларында 1,1 миллиард саякатчы болгонун көргөздү жана жылдын аягында толук калыбына келүү күтүлүүдө.

Туризм Кытай жана Кыргызстан экономикасына чоң салым кошот, өлкөлөрдүн ИДПсынын өсүшүнө таасир этет. 2023-жылы Кытайда саякат жана туризм индустриясы жалпы ИДПнын 7,3% түзүп, 9,2 триллион юанга жетти.

Кыргызстанда 2019-жылы саякат жана туризмдин ИДПга кошкон жалпы салымы 3,8% түзүп, 1999-2020-жылдар аралыгында орточо жылдык өсүү темпи 20,2% болгон. Кытайдан Кыргызстанга келген туристтердин саны 2019-жылы 46,5%ка өскөн.

Халыкаралык туризмдин кайра жанданышы Кытай менен Кыргызстанга туризмди кызматташтык аркылуу күчөтүү мүмкүнчүлүгүн сунуштайт, жана Жибек Жолу катары тарыхый жана маданий мааниге ээ болгон объектилерди колдонуунун жаңы мүмкүнчүлүктөрүн түзөт. 2013-жылы Кытай өкмөтү "Биектештик жана жолдор" ("Yidai, yilu" кытайча, ары караганда BRI) демилгесин сунуштап, Кытайдын халыкаралык кызматташтыкты жана байланыштуулукту активдүү жактырган жаңы баскычына кадам таштаган. Кытайдын региондогу катышуусу бир тараптуу эмес, тескерисинче, Борбордук Азия мамлекеттери оюнда активдүү катышуучулар болуп, сүйлөшүүлөрдү жүргүзүп жаткандыгын көрсөтөт. BRI жолундагы өлкөлөр да биргелешкен демилгелерди сунуштаган. 2013-жылы Казакстан Шелк жолунун Экономикалык пояс демилгесин сунуштап, Кытай менен башка өлкөлөрдүн ортосунда экономикалык кызматташтыкты жандандырууну жана региондогу байланыштуулукту күчөтүүнү көздөгөн. 2014-жылы Түркмөнстан "Жаңы түшкөн издер" демилгесин сунуштап, Кытай жана башка өлкөлөр менен кызматташтыкты жакшыртууга жана регион ичиндеги кызматташтык менен туруктуулукту камсыздоого багытталган. Бул саясаттар Шелк жолундагы өлкөлөрдүн кызматташтык жана алмашуу аркылуу жалпы байлык жана өнүгүүгө

жетишүү үчүн биргелешкен каалоосун көрсөтүп турат. Кыргызстан, Шелк Жолу боюнча маанилүү түйүн болуп, 2014-жылы Кытай, Казакстан жана Кыргызстан тарабынан биргелешип сунушталган Чанъань-Тяньшань коридорунун "Шелк Жолдорунун: Руталар Тармагы" дүйнөлүк мурас объектилеринин тизмесине киргизилиши Кыргызстанда маданий мурасты сактап, мурастоо боюнча жаңы дем беришти.

"Шелк Жолдорунун: Чанъань-Тяньшань коридорунун Руталар Тармагы" успешный номинациясы Кытай менен Кыргызстан ортосундагы маданий алмашууларды көп пайдага алып келди. Биринчиден, Дүйнөлүк мурас объектинин таанылышы эки өлкөнүн маданий мурастарына маанилүү колдоо көрсөтүп, алардын кайрылуулары көбөйдү. Экинчиден, Шелк жолунун байыркы маданияттын маанилүү күбөсү катары, мурастын сакталуусу жана көрсөтүлүшү аркылуу эки өлкөнүн адамдарында тарых жана маданият тууралуу билим жана түшүнүктөрдү жакшыртууга жардам берет. Ошондой эле, бул эки өлкөнүн туризмдин өнүктүрүү үчүн жаңы мүмкүнчүлүктөрдү түзүп, көп туристтерди тартууга жана аны тажрыйбалоого жол ачат. Көп өлкөлөрдүн мурастоо туризм боюнча кызматташтык аркылуу, эки өлкө биргелешип бай туризм ресурстарын өнүктүрө алат, ушундайча жумуш орундарын түзүп, туруктуу экономикалык өнүктүрүүнү алдыга жылдырат.

Диссертациянын темасынын приоритеттүү илимий багыттар, негизги илимий программалар (проекттер) же негизги изилдөөлөр менен байланышы

Кыргыз Республикасынын өкмөтүнүн 2022-2026-жылдарга карата инвестициялык саясаты туризмди артыкчылыктуу тармак катары аныктаган, муну 68 өлкөдөн келген туристтер үчүн визасыз кирүү жана жөнөкөйлөтүлгөн визалык процедуралар, анын ичинде кытайлык туристтер үчүн электрондук визалар колдоого алат. Бул чаралар саякаттаган тажрыйбаны жакшыртып, өлкөнүн туризм имиджин көтөрүүгө көмөктөшөт. 2023-жылы Кытай-Борбордук Азия саммити Сиань декларациясына алып келди, бул туризм жана башка тармактар боюнча кызматташтыкты илгерилетүүгө багытталган. Келечектеги негизги иш-чаралар жана Кытай менен Кыргызстан өкмөттөрүнүн өнүктүрүү пландарынын негизинде, эки өлкө туризм боюнча кызматташтыкка чоң маани берип жаткандыгы көрүнүп турат. Шелк жолу – бул Кытай менен Кыргызстан ортосундагы экономикалык байланыш гана эмес, маданий көпүрө. Бай мурастоо ресурстары эки өлкө ортосунда туризм боюнча кызматташтык үчүн зор мүмкүнчүлүктөрдү сунуштайт.

Диссертациянын изилдөө максаттары.

Бул изилдөөнүн максаты – Кытай менен Кыргызстан ортосундагы мурастоо туризмине болгон кызматташтык механизмдерин изилдеп, талдоо. Максаттар төмөнкүлөрдү камтыйт: мындай кызматташтыкка таасир эткен негизги факторлорду аныктоо, учурдагы абалды жана маселелерди баалоо, ошондой эле кызматташтыкты жакшыртуу үчүн практикалык стратегияларды сунуштоо. Мақсат – эки өлкө ортосунда мурастоо туризмдин туруктуу өнүктүрүү үчүн теориялык түшүнүктөрдү жана практикалык колдонмолорду берүү.

- (1) Мурастоо ресурстарынын өзгөчөлүктөрүн терең изилдөө
- (2) Региондогу туризм кызматташтыгынын ийгиликтүү моделдерин жыйынтыктоо
- (3) Туристтердин канааттануу маалыматтарын алуу жана талдоо жүргүзүү
- (4) Кызматташкан жактардын жүрүм-турумун талдоо
- (5) Кызматташтык механизмдерин жана стратегияларын куруу

Изилдөөнүн инновациялары.

Кытай менен Кыргызстанда мурастоо туризми боюнча изилдөөлөр негизинен конкреттүү мурастоо объектилерин өнүктүрүү жана башкаруу жаатында жүргүзүлдү, мисалы, А. Досумбаева жана К-W. Досумбаева жана К-W. Ли (2023). Регионалдык туризм боюнча кызматташтык изилдөөлөрү да негизинен ички контекстте жүргүзүлүп келген, мисалы, Н. Абдыракматова (2021). Трансчек аралык регионалдык туризм боюнча изилдөөлөр көбүнчө Европа жана Түштүк-Чыгыш Азияга багытталган, Борбордук Азиядагы регионалдык туризм боюнча кызматташтык боюнча изилдөөлөр аз болгон. Бул макала изилдөө процесинде көп сандагы документтерди карап чыгып, Кытай менен Кыргызстанга мурастоо аркылуу туризмде кызматташуу боюнча сунуштарды киргизди.

- (1) Көп теориялардын комплекздүү колдонулушу
- (2) Чек аралар аралык кызматташтык перспективи
- (3) Эмпирикалык талдоо менен теориялык курулуштун бириктирилиши

(4) Кызматташкан жактардын жүрүм-турумун оюн теориясынын көз карашы менен талдоо

(5) Оперативдүү механизмдерди жана ишке ашыруу стратегияларын сунуштоо

Изилдөөнүн теориялык мааниси.

Бул изилдөө мурастоо туризмдеги кызматташтык боюнча теориялык мазмунду байытты, бир нече теорияларды, анын ичинде транзакциялык чыгымдар теориясын, институттук өзгөрүү теориясын, салыштырмалуу артыкчылык теориясын, өсүү полюс теориясын жана оюн теориясын кеңири колдонуу аркылуу. Бул кеңири колдонуу бул тармактын теориялык кеңдигин жакшыртты.

Ошол эле учурда, изилдөө эки өлкөдөгү туризмди өнүктүрүү саясатынын учурдагы абалын талдап, алардын өнүгүү тенденцияларын жыйынтыктады. Мисалдар аркылуу, ал туристтердин канааттануу маалыматтарын топтоп, рыноктун калыс кайтарымдарын колдонуп, мурастоо туризмдин өнүктүрүүдөгү кемчиликтерди аныктады. Бул ыкма эки өлкө ортосундагы кызматташтык үчүн оперативдүү механизмдерди жана өнүктүрүү стратегияларын сунуштоого алып келди. Мындай ой жүгүртүү мурастоо туризмдеги кызматташтыкты изилдөөнүн тереңдигин кеңейтти.

Изилдөөнүн практикалык мааниси.

ЮНЕСКОнун Дүйнөлүк мурастоо объекттерин коргоо жана өнүктүрүү боюнча саясатындагы өзгөрүүлөр мурастоо туризмдин өнүктүрүү үчүн мүмкүнчүлүктөрдү жаратты. Изилдөө биринчи кезекте Кытай менен Кыргызстан ортосундагы экономикалык негиздерди жана соода кызматташтыгын талдап, эки өлкөнүн туризмди өнүктүрүүгө оң көз карашта экендигин аныктады. Дүйнөлүк өнүгүү тенденциялары жана өлкөлөрдүн кызматташууга болгон даярдыгы Кытай менен Кыргызстандагы тиешелүү туризмди башкаруу органдары үчүн чечимдерди кабыл алууда түшүнүк берет. Ошондой эле, текстти талдоо жолу менен туристтердин пикирлери боюнча чоң маалыматтарды алып, мурастоо туризмдеги туристтердин канааттануусуна таасир эткен көрсөткүчтөрдүн системасы түзүлдү. Структуралык теңдөө моделин колдонуу менен, Кыргызстандын мурастоо туризмдин жайгашкан жерлеринде кытайлык туристтердин канааттануусу аныкталды. Бул Кытай менен Кыргызстан ортосундагы туризм кызматташтыгын куруу үчүн рыноктук кайтарым маалыматтарды камсыз кылып, Кыргызстанга кытайлык мурастоо туризм рыногун жакшыраак өнүктүрүү үчүн сунуштарды берди.

Диссертациянын коргоосунун негизги пункттары.

Кытай менен Кыргызстан ортосундагы мурастоо туризми боюнча кызматташтык тек гана учурдагы мезгилдин талабынан эмес, ошондой эле эки өлкөнүн өнүктүрүү максаттарына да туура келет. Мындай кызматташтык коомдук, экономикалык жана маданий өнүгүүнү өзгөчө жогорулатуу мүмкүнчүлүгүнө ээ болчу. Демек, кызматташтык механизм түзүү маанилүү

изилдөө маанисине ээ. Бул максатта, диссертациянын негизги мазмуну төмөнкүдөй түзүлгөн:

(1) Изилдөө "Жибек жолдору: Чан'ан-Тианшань коридорунун жолдорунун тармактары" деген темадагы тиешелүү адабияттарды жыйнап, талдап, ар бир мурастоо түйүнүнүн өзгөчөлүктөрүн изилдеди, бул Кытай менен Кыргызстан ортосундагы туризм кызматташтыгы үчүн маанилүү ресурс болуп саналат. Ошол эле учурда, изилдөө акыркы жылдардагы Кытай жана Кыргызстан өкмөттөрүнүн саясаттарын жана маалыматтарын жыйнап, эки өлкөнүн кызматташтык көз карашын жыйынтыктады.

(2) Регионалдык туризм кызматташтыгынын ийгиликтүү моделдерин жыйынтыктап, ар түрдүү өлкөлөрдүн жана региондордун ортосундагы эффективдүү туризм кызматташтыгы үчүн эң жакшы практика жана стратегияларды изилдеди. Бул изилдөө ийгиликтүү учурлардагы негизги факторлорду, анын ичинде саясаттык колдоо, инфраструктураны өнүктүрүү, маданий алмашуу жана рынокту илгерилетүү боюнча талдоо жүргүздү.

(3) Бул изилдөө Кыргызстандагы Брана жана Кытайдагы Дин Дин Мен кылымдарындагы изилдөө учурларын тандап алды. Интернеттен туристтердин пикирлерин чогултуу үчүн Octopus программасын жана текстти талдоо үчүн ROST CM 6.0 программасын колдонду. Дин Дин Мен боюнча 26 516 кытайча сөздөр популярдуу саякат платформаларынан жыйналды. Жүздөгөн туристтердин пикирлеринин арасынан изилдөө жыштык боюнча сөздөрдү беш

негизги аспектиге бөлдү: мурастоо ресурстары, мурастоо имараттары, мурастоо чөйрөсү, мурастоо иш-чаралары жана мурастоо интерпретациясы. Программанын талдоо аркылуу, семантикалык тармак диаграммалары жана эмоциялык талдоо жыйынтыктары алынды. Брана жайы боюнча 754 жарактуу пикир, 31 160 сөз Google Mapстан жыйналды. Программанын бир нече тилдерди талдай албай тургандыктан, Google Translate колдонулуп, бул пикирлер кытай тилине которулду жана текст анализи жүргүзүлдү. Жыйынтыктар, Бранага болгон туристтердин пикирлери негизинен мурастоо ресурстарына, мурастоо имараттарына жана мурастоо чөйрөсүнө топтолгондугун көрсөттү, бул Дин Дин Мен менен дээрлик бирдей болду. Кытай туристтеринин туризмге болгон кызыгуусун жакшыраак түшүнүү үчүн, изилдөө канааттануу тестин жүргүзүү үчүн структуралык теңдөө моделин колдонду. Жыйынтыктар, Кытай туристтери Брана жайынын тарыхый жана маданий аспектилери боюнча күчтүү кызыгуусун билдиришкенин көрсөттү. Бирок, салыштырмалуу артта калган мурастоо имараттары, мурастоо иш-чараларынын жоктугу жана мурастоо маданиятын жетишсиз түшүндүрүү туристтердин тажрыйбасына олуттуу таасир этти.

(4) Бул жактарга мамлекеттик органдар, туризм ишканалары, туризм тармагындагы уюмдар жана жергиликтүү тургундар кирди. Алар ар башка ролду ойноп, ар түрдүү кызыкчылыктарга жана кызматташтык мотивацияларына ээ болушкан, бирок акыркы тандоо Парето оптималдуу болгон, ал ресурстардын эң эффективдүү бөлүштүрүлүшүн көрсөттү. Алардын жүрүм-турумун жана өз ара аракеттешүүсүн анализдөө аркылуу изилдөө Кытай менен Кыргызстан

ортосундагы мурастоо туризмдеги кызматташтык механизмдери жана динамикасы боюнча комплексүү түшүнүк берди.

(5) Теориялар жана талдоо жыйынтыктарына негизделген, изилдөө кызматташтык механизмдерин курууну жана эки өлкө ортосундагы мурастоо туризминин кызматташтыгын өнүктүрүү үчүн конкреттүү стратегияларды жана сунуштарды иштеп чыкты.

Изилдөөчүлөрдүн жеке салымы.

Кытай-Кыргызстан мурастарын туризм боюнча кызматташтык чөйрөсүндө, автор туризмди өнүктүрүү программалары боюнча саясатты талдоо боюнча иш алып барды. Кытай туристтеринин кароолорун талдоо үчүн каражаттарды колдонду жана SEM (структуралык тендеме моделинин) аркылуу туристтердин канааттануу деңгээлин баалады, бул туристтик сунуштарды Кытай туристтеринин муктаждыктарына ылайыкташтырууга жардам берди. Бул так маалыматтар мураскана туризмдин тажрыйбасын жакшыртууга, ресурстарды рационалдаштырууга жана Кытай менен Кыргызстандын экономикалык жана маданий байланышын күчөтүүгө багытталган стратегияларды иштеп чыгуунун маанилүү элементи болуп калды.

Изилдөөнүн натыйжаларынын кабыл алынышы.

Изилдөөнүн бир бөлүгү академиялык конференцияларда талкууланып, коомчулукка сунушталды. 2023-жылдын 23-августунда Кытайдын Луоян

шаарында мураскана туризмди өнүктүрүү боюнча академиялык баяндаманы Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин симпозиумунда сунуштады. 2024-жылдын 29-августунда "Диндин дарбазасынын окуу саяхаты" жөнүндө негизги сөз 1-Кытай-Кыргызстан «Белткем жол» билим берүү кызматташтыгы жана илим жана технология алмашуу семинарынын тармактык форумунда жасалды. Бул эмгектин айрым натыйжалары Financial & Credit Activity: Problems of Theory & Practice, Multidisciplinary Science Journal сыяктуу эл аралык журналдарда жарыяланды.

Тезистердин натыйжаларынын бүтүндүгү.

Бул диссертациянын негизги мазмунуна байланыштуу 5 илимий макала жарыяланды, алардын баары эл аралык деңгээлде таанылган журналдарда жарыяланды. Алардын 4ү Scopus базасына киргизилди.

Диссертациянын структурасы.

Диссертациянын структурасы киришүү, 1-бөлүм: Теориялык негиздер жана адабияттарды карап чыгуу, 2-бөлүм: Кытай менен Кыргызстандын мураскана туризми боюнча кызматташтыктын учурдагы абалы жана иштеп чыгуунун талдоосу, 3-бөлүм: Кытай-Кыргызстан туризм кызматташтыгы үчүн стратегиялардан турат. Диссертациянын жалпы көлөмү 115 бет, анын ичинде 12 таблица, 8 сүрөт жана 60 адабият бар.